

SPOWIEDŹ ŻYCIA MOJEGO

Dzienniki Karola Estreichera Seniora
z lat 1847-1905

WSTĘP I OPRACOWANIE
BEATA KUREK

Heinrich Heine

BIBLIOTHECA IAGELLONICA. FONTES ET STUDIA

T. 48

SPOWIEDŹ ŻYCIA MOJEGO

BIBLIOTHECA IAGELLONICA. FONTES ET STUDIA

T. 48

SPOWIEDŹ ŻYCIA MOJEGO

Dzienniki Karola Estreichera Seniora

z lat 1847-1905

Wstęp i opracowanie
Beata Kurek

Kraków 2024

© Copyright by Beata Kurek and Uniwersytet Jagielloński,
Biblioteka Jagiellońska, Kraków 2024

Redaktor serii
Zdzisław Pietrzyk

Komitet redakcyjny
Monika Jaglarz, Elżbieta Knappek, Lucyna Nowak, Jacek Partyka,
Zdzisław Pietrzyk, Remigiusz Sapa

Recenzent
dr hab. Janusz Pezda, prof. UJ

Redakcja
Dorota Ilnicka

Korekta
Ewa Nowak

Projekt okładki
Marta Jaszczyk

Publikacja finansowana przez Uniwersytet Jagielloński ze środków Biblioteki Jagiellońskiej

ISBN 978-83-67127-52-3 (druk)
ISBN 978-83-67127-53-0 (online)
<https://doi.org/10.26106/9788367127530>

ISSN 1425-851X
ISBN 978-83-8368-053-8 (druk)

Na okładce: Karol Estreicher z żoną Stefanią i córkami Jadwigą oraz Bronisławą,
fot. Bernhard Brand, Lwów 1862 r., BJ IF 5476 a, T. 62 III; Karol Estreicher z pieskiem,
BJ IF 5485, T. 62 III; Figurka pieska (TPSP)
Na wkładce: Karol Estreicher, mal. Kazimierz Pochwański, ok. 1900, olej (TPSP)

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI, BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA
al. Mickiewicza 22, 30-059 Kraków
<https://bj.uj.edu.pl>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.pl>

Spis treści

Wstęp	7
Rok 1847	19
Rok 1848	99
Rok 1849	140
Rok 1850	214
Rok 1851	246
Rok 1852	288
Rok 1853	348
Rok 1854	395
Rok 1855	404
Rok 1856	435
Rok 1857	492
Rok 1858	542
Rok 1859	568
Rok 1860	577
Rok 1861	612
Rok 1862	625
Rok 1863	659
Rok 1864	670
Rok 1865	677
Rok 1866	681
Rok 1867	685
Rok 1868	700
Rok 1869	711
Rok 1870	712
Rok 1871	713
Rok 1872	717
Rok 1873	727
Rok 1874	730
Rok 1876	731
Rok 1877	749

Rok 1878	756
Rok 1879	766
Rok 1880	773
Rok 1881	790
Rok 1882	800
Rok 1883	808
Rok 1884	814
Rok 1886	825
Rok 1888	827
Rok 1889	832
Rok 1890	842
Rok 1891	848
Rok 1892	849
Rok 1893	854
Rok 1894	866
Rok 1895	867
Rok 1896	870
Rok 1897	872
Rok 1898	875
Rok 1899	879
Rok 1900	882
Rok 1901	885
Rok 1902	889
Rok 1903	898
Rok 1904	901
Rok 1905	906
Załącznik 1. List do Józefa Łepkowskiego (z teki: 1847 rok)	908
Bibliografia	911
Streszczenie	917
Summary	919
Indeks osób	921

Wstęp

Rodzina Estreicherów pojawiła się w Krakowie za sprawą Dominika Estreichera (1750-1809)¹, malarza pochodzącego z Moraw, który w 1782 roku objął stanowisko profesora malarstwa na Uniwersytecie Krakowskim. Pozostawił po sobie córkę Klarę (1784-1840) i syna Alojzego (1786-1852), profesora botaniki, dyrektora Ogrodu Botanicznego oraz rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kolejne pokolenie Estreicherów urodzonych w Krakowie to dzieci Alojzego – synowie: Julian (1819-1867)², Adolf (1820-1886)³, Franciszek (1821-ok. 1899)⁴, Antoni (1826-1906)⁵, Karol (1827-1908) i córka Maria (1830-1902)⁶.

Karol Estreicher był najmłodszym synem botanika. Urodził się 22 listopada 1827 roku w Krakowie. Tam także rozpoczął edukację, którą kontynuował, studiując na wydziałach filozoficznym oraz prawnym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Od 1848 roku pracował jako aplikant trybunału w rodzinnym mieście. Po odbyciu praktyki został mianowany adiunktem sądowym we Lwowie, gdzie pracował od 1855 do 1862 roku. Następnie miał przenieść się do Wojnicza, na stanowisko notariusza, ale pojawiła się oferta pracy w Bibliotece Szkoły Głównej w Warszawie, połączona z prowadzeniem wykładów z bibliografii. Karol wybrał tę drugą możliwość, gdyż etat prawnika nie spełniał jego oczekiwań. Jako notariusz nie tylko nie mógł na stanowisku pracy zajmować się niczym innym niż zadaniami zleconymi przez przełożonych; ale też artykuły, które pisał w czasie prywatnym, a publikował w tych latach w „Rozmaitościach”, „Ruchu Muzycznym” czy „Dzienniku Literackim”⁷, były niemiłe widziane przez pracodawcę. Już w młodości Karol interesował się historią literatury polskiej i uczęszczał na wykłady Michała Wiszniewskiego⁸. Pod ich wpływem rozpoczął badania nad historią teatru

---

¹ Dominik Estreicher (właściwie: Oesterreicher, spolszczone na Estreicher) – więcej na temat jego i historii całej rodziny pisze Karol Estreicher w dzienniku pod datą 8 czerwca 1849 roku.

² Julian Estreicher – brat autora, sekretarz Magistratu.

³ Adolf Estreicher – urzędnik sądowy w Królestwie, potem rejent w Janowie Lubelskim, właściciel ziemski.

⁴ Franciszek Ksawery Estreicher – urzędnik, przekwalifikował się na intrologatora. Mieszkał w Warszawie.

⁵ Antoni Estreicher – lekarz i społecznik, pracował w Paryżu i w Warszawie.

⁶ Maria Estreicher – żona Juliana Dunajewskiego (1821-1907), rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, posła na sejm.

⁷ K. Świerkowski, *Karol Estreicher. Bibliografia prac jego i literatury o nim*, Warszawa 1928, s. 6-21, *Wydawnictwa Koła Warszawskiego Związku Bibliotekarzy Polskich*, nr 1.

⁸ Michał Wiszniewski (1794-1865) – profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, autor 10 tomów *Historii literatury polskiej* (1840-1857).

i piśmiennictwa, a ich efekty ukazywały się w prasie pod postacią relacji z przedstawień i cyklu artykułów *Z Krakowa*, w których opisywał wydarzenia kulturalne i literackie. Po drodze zbierał materiały do słownika złoczyńców, które ukazywały się w 1859 roku w „Rozmaitościach”⁹, oraz napisał drobiazgową bio-bibliografię Adama Mickiewicza¹⁰. Przyjmując pracę w Wojniczcu, musiałby znacznie ograniczyć te publikacje, a może nawet całkiem z nich zrezygnować. Nic więc dziwnego, że kiedy nadarzyła się sposobność zmiany zatrudnienia, Estreicher chętnie objął stanowisko bibliotekarza, które – przynajmniej w założeniu – dawało możliwość nieograniczonego kontaktu z literaturą. Na miejscu, w Warszawie okazało się, że zgromadzone zbiory wymagały połączenia w jeden księgozbiór, skrupulatnego ułożenia i opracowania. Przy tym zadaniu zatrudniony był cały personel biblioteczny i liczni wolontariusze, dzięki czemu w ciągu miesiąca opracowywano około 10 tysięcy książek¹¹. Jednak praca w takim tempie, w nieogrzewanych pomieszczeniach i przy zakurzonych materiałach wywołała u Karola chorobę płuc¹². Musiał zatem udać się na leczenie do Szczawnicy, którą odtąd – ze względów zdrowotnych – odwiedzał często, na zmianę z Krynicią Górską i Zakopanem.

W 1867 roku, podczas pobytu w Warszawie Karol obronił doktorat z filozofii. Jego praca doktorska dotyczyła początków drukarstwa w Polsce i nosiła tytuł *Günter Zainer i Świętopełk Fiol*¹³. W tym czasie coraz gorzej pracowało się w szkolnictwie wyższym, ponieważ nadchodziła reorganizacja uczelni wraz z nakazem prowadzenia wykładów w języku rosyjskim. Odwrotnie było w Galicji, gdzie 5 czerwca 1867 roku przyznano językowi polskiemu prawo języka urzędowego, dlatego bibliotekarz myślał o zmianie pracodawcy i miejsca zamieszkania.

Trafiła się okazja, ponieważ zwolniło się stanowisko w Bibliotece Jagiellońskiej, z czego Karol chętnie skorzystał. W ten sposób wrócił do rodzinnego miasta i objął kierowanie księżnicą uniwersytecką na kolejne 37 lat. Zastał bibliotekę zaniedbaną, zarówno pod względem posiadanego księgozbioru (brakowało podstawowych dzieł polskich), jak i stanu budynku. Po wstępnej ocenie potrzeb Estreicher napisał i wysłał 26 kwietnia 1869 roku do Ministerstwa Wyznań i Oświaty w Wiedniu memoriał, w którym szczegółowo opisał kolejne zadania konieczne do przywrócenia godnego stanu Bibliotece Uniwersytetu Jagiellońskiego¹⁴. Zgodnie z tymi założeniami bibliotekarz w kolejnych latach postarał się o powiększenie księgozbioru, wydzielenie i opracowanie

⁹ Pl. Sz. [K. Estreicher], *Język złoczyńców*, „Rozmaitości” 1859, nr 12-14, s. 89-92, 97-100, 105-110.

¹⁰ Ukazała się bezimiennie się w „Rozmaitościach” w 1859 roku i w skróconej wersji w R. 3 „Postępu” za lata 1861-1862 (podpisana inicjałami K.E.).

¹¹ A. Birkenmajer, *Estreicher Karol Józef Teofil*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 6, red. W. Kopczyński, Kraków 1948, s. 309.

¹² K. Świerkowski, *Karol Estreicher...*, s. XII.

¹³ Wyszła drukiem z pięcioma tablicami w t. 3 „Biblioteki Warszawskiej”, s. 161-220.

¹⁴ M. Sokołowska, *Karol Estreicher. W setną rocznicę śmierci*, [w:] *Książka jego żywiołem. Karol Estreicher (1827-1908)*, oprac. D. Bromowicz, B. Kurek, Kraków 2008, s. 11.

kolekcji rycin, grafik, muzykaliów, map oraz rękopisów. Rozszerzył zbiory dotąd niedoceniane, takie jak afisze i druki ulotne. Przy skromnym personelu bibliotecznym¹⁵, o którego poszerzenie nieustannie zabiegał, zatrudniał do katalogowania wolontariuszy wywodzących się spośród grona studentów, nauczycieli i profesorów uniwersyteckich. W dużej mierze to dzięki nim zaplanowane prace posuwały się do przodu.

Bibliotekarz doprowadził w 1877 roku do końca remont Collegium Maius, ciągnący się od 1840 roku, a obejmujący zarówno pomieszczenia zajmowane przez bibliotekę, jak i mieszkania dla jej pracowników. Dzięki jego staraniom rozbudowano czytelnie i na nowo urządzono sale biblioteczne. W nowym układzie szaf można było wreszcie postawić uporządkowany księgozbiór, o którego powiększanie usilnie zabiegał, nie tylko pisząc pisma do władz o możliwość zakupu brakujących materiałów, ale też upominając się u wydawców książek oraz czasopism o przysyłanie egzemplarzy obowiązkowych. Estreicher miał również niezwykle dar do pozyskiwania ofiarodawców. W trakcie jego kierownictwa biblioteka zaczęła cieszyć się coraz większym zaufaniem i estymą jako ośrodek polskości przychylny naukowcom. Dzięki temu liczne dary, a nawet całe księgozbiory przekazywali do biblioteki zarówno księgarze, literaci, profesorowie uczelni, absolwenci, jak i prywatni ofiarodawcy. Zbiory były dostarczane przez ich właścicieli, często osobiście, a te zapisane książnicy w testamencie – za pośrednictwem spadkobierców.

Karol odszedł ze stanowiska dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej z końcem marca 1905 roku. Otrzymał emeryturę i dalsze wynagrodzenie roczne przeznaczone na pracę bibliograficzną. Po 37 latach musiał wyprowadzić się z mieszkania służbowego, ale otrzymał w Collegium Maius pracownię, w której mieściły się zgromadzone przez lata materiały bibliograficzne i gdzie mógł kontynuować pracę w tej dziedzinie. Bibliografią zajmował się o wiele dłużej niż pracą bibliotecarską. Już na studiach chciał uzupełnić dzieła Feliksa Bentkowskiego¹⁶, Michała Wiszniewskiego¹⁷ i Adama Jochera¹⁸. Zbierał materiały bibliograficzne¹⁹, robił notatki uzupełniające na marginesach istniejących zestawień, aż wreszcie w 1853 roku opublikował pierwszy *Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego*, zestawiający literaturę XVIII wieku z dziedziny teatru²⁰. Dalsze spisy

¹⁵ *Biblioteka Jagiellońska w latach 1868-1918*, oprac. P. Lechowski, U. Perkowska, [w:] *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 2: 1775-1918, red. P. Lechowski, Kraków 2017, s. 327-331.

¹⁶ F. Bentkowski, *Historia literatury polskiej wystawiona w spisie dzieł drukiem ogłoszonych*, t. 1-2, Warszawa-Wilno 1814.

¹⁷ M. Wiszniewski, *Historia literatury polskiej*, t. 1-10, Kraków 1840-1857.

¹⁸ A.B. Jocher, *Obraz bibliograficzno-historyczny literatury i nauki w Polsce, od wprowadzenia do niej druku po rok 1830 włącznie, z pism Janockiego, Bentkowskiego, Ludwika Sobolewskiego [et al.]*, t. 1-3, Wilno 1840-1857.

¹⁹ J. Korpała, *Krótką historia bibliografii polskiej*, Wrocław 1986, s. 117, *Książki o Książce*.

²⁰ Oe. [K. Estreicher], *Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego polskiego od r. 1750 do 1800*, „Dziennik Literacki” 1853, nr 38, s. 297-299; nr 39, s. 305-306; nr 41, s. 321-323; nr 42, s. 329-331; nr 50, s. 394-396.

to wydane w 1859 i 1860 roku *Piśmiennictwo w Galicyi*²¹ i *Powieścieo-pisarze w Galicyi*²². Wszystko to jednak były przyczynki do dzieła o wiele większego, pomnika literatury polskiej. Po raz pierwszy badacz wspomniął o *Bibliografii polskiej* na zebraniu Towarzystwa Naukowego Krakowskiego 1 maja 1862 roku. Miał do tego prawo, był bowiem jego członkiem od 1861 roku²³. To wystąpienie przyczyniło się do zawiązania 9 stycznia 1869 roku Komisji Bibliograficznej przy Towarzystwie Naukowym Krakowskim z Karolem Estreicherem na czele²⁴. Współpraca na tym polu trwała również po przekształceniu Towarzystwa w Akademię Umiejętności w 1872 roku. Od samego początku prace wydawnicze posuwały się szybko, a pierwszy zeszyt *Bibliografii polskiej*²⁵ wyszedł w 1870 roku. Dalsze zeszyty ukazywały się regularnie, aż do śmierci Karola Estreichera w 1908 roku, i objęły zasięgiem chronologicznym druki polskie od XV wieku do 1900 roku. Za jego życia ukazało się 26 tomów *Bibliografii polskiej*, w tym dwa specjalne. Bibliograf pozostawił przygotowane do druku kolejne cztery tomy, które uzupełnił i wydał już jego syn Stanisław²⁶, pomagający przy redakcji kolejnych zeszytów już od 1887 roku²⁷.

Za swój trud w zebraniu i opublikowaniu bibliografii narodowej Karol został w 1889 roku nagrodzony medalem przygotowanym przez lwowskie Koło Literacko-Artystyczne. Na medalu widnieje podobizna bibliografa i napis: „Za Bibliografię polską XVI, XVII, XVIII i XIX wieku. Ziomkowie 1889”²⁸.

Bibliografia nie była jedyną pasją Karola Estreichera. Od najmłodszych lat uczęszczał do teatru krakowskiego, który sąsiadował z jego domem rodzinnym. Jako dziecko

²¹ [K. Estreicher], *Piśmiennictwo w Galicyi. Do piśmiennictwa w Galicyi z ostatniego dziesiątka lat, zapisy bibliograficzne. Rok 1849-1859*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1859, t. 9; [idem], *Piśmiennictwo w Galicyi. Do piśmiennictwa w Galicyi zapisy bibliograficzne od roku 1849*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1860, t. 10.

²² [Idem], *Powieścieo-pisarze w Galicyi*, „Biblioteka Warszawska” 1860, t. 1, s. 622-643.

²³ Jak mówi notatka: „Kolega Karol Estreicher, Członek Korespondent Tow. Nauk. Krak. Odczytał rozprawę o Bibliografii Polskiej, w której wymieniwszy i oceniwszy źródła głównejsze do czerpania wiadomości o bibliografii polskiej, zwrócił szczególną uwagę na katalogi księgarskie” (Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, sygn. TNK 62, Notatka z odczytu Karola Estreichera na temat *Bibliografii polskiej* z dnia 1 maja 1862 roku, k. 20).

²⁴ A. Borowski, *Komisja Bibliograficzna Towarzystwa Naukowego Krakowskiego*, [w:] *Towarzystwo Naukowe Krakowskie w 200-lecie założenia (1815-2015). Materiały konferencji naukowej 9-10 grudnia 2015*, red. nauk. J. Wyrozumski, Kraków 2016, s. 108.

²⁵ K. Estreicher, *Bibliografia polska. 1200 druków. Część I. Stolecie XIX, Katalog 50 000 druków polskich lub Polski dotyczących od roku 1800, ułożony abecadłowo według autorów i przedmiotów, z wyrażeniem cen księgarskich*, Kraków 1870.

²⁶ Stanisław Estreicher (1869-1939) – bibliograf, historyk prawa, profesor i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. Aresztowany przez Niemców 6 listopada 1939 roku w ramach Sonderaktion Krakau i przewieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, gdzie zmarł.

²⁷ W. Konczyńska, *Zarys Historji Biblioteki Jagiellońskiej*, Kraków 1923, s. 170.

²⁸ Medal w drewnianej ozdobnej skrzyneczce jest przechowywany w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie.

bawił się za kulisami, a meble Estreicherów często wypożyczano do spektakli, uzupełniając w ten sposób scenografię. Znał więc teatr od podszewki i był nim zafascynowany. Swoją miłość do sceny przekuł w pracę na rzecz teatru. Tłumaczył sztuki teatralne z języków hiszpańskiego, francuskiego, włoskiego, niemieckiego i czeskiego (ok. 34), a sam był autorem ok. 14 dramatów²⁹. Pisał recenzje z przedstawień, artykuły na temat historii dramatu polskiego i samego teatru³⁰. Spod jego ręki wyszło wiele biogramów i wspomnień o ludziach teatru, między innymi o Antoninie Hoffmannowej³¹, Michale Chomińskim³², Teodorze Szeptyckiej³³, Florze Bogdani³⁴ i Janie Królikowskim³⁵.

Był członkiem komisji konkursowej o nagrody sceniczne i komisji teatralnej, które decydowały o repertuarze teatru krakowskiego. Przyczynił się do powstania nowego gmachu dla teatru w Krakowie³⁶ (obecnie Teatru im. Juliusza Słowackiego), miał w nim swoją lożę. Przyjaźnił się i korespondował z Heleną Modrzejewską³⁷. Wiele aktorów oraz autorów sztuk wystawianych na deskach teatrów lwowskiego, warszawskiego i krakowskiego znał osobiście. We wszystkich miastach, w których mieszkał, utrzymywał liczne kontakty towarzyskie, zawiązywał znajomości i przyjaźnie, często na lata, jak na przykład z Janem Zachariasiewiczem³⁸ czy Józefem Ignacym Kraszewskim³⁹.

Estreicher jako historyk literatury, oprócz wielotomowej *Bibliografii polskiej*, był też autorem licznych artykułów, wspomnień i biografii ludzi pióra. Pisał o wspomnianym już Józefie Ignacym Kraszewskim⁴⁰, ale też o historyku Ambroży Grabowskim⁴¹, bibliografie Janie Danielu Janockim⁴², poecie Wincentym Polu⁴³, historyku Walerianie

²⁹ M. Sokołowska, *Karol Estreicher...*, s. 7.

³⁰ K. Estreicher, *Teatra w Polsce*, t. 1-3, Kraków 1873-1879.

³¹ Idem, *Gwiazda spadająca. Antonina Hoffmannowa urodzona w 1841 r. zmarła dnia 16 czerwca 1897 r.*, Kraków 1897, [odb. z „Czasu”].

³² Idem, *Michał Chomiński (1821-24 października 1886)*, Kraków 1886, [odb. z „Czasu”].

³³ Idem, *Gwiazda spadająca. Teodora Szeptycka-Wencłówna, urodzona w 1843 r., zmarła w Brodach 23 czerwca 1897 r.*, Kraków 1897, [odb. z „Czasu”].

³⁴ Idem, *Gwiazda spadająca II. (Flora Bogdani)*, Kraków 1886, [odb. z „Czasu”].

³⁵ Idem, *Jan Królikowski (1820-11 września 1886)*, Kraków 1886, [odb. z „Czasu”].

³⁶ Idem, *Głos w sprawie budowy teatru*, Kraków 1889, [odb. z „Czasu”]; i d e m, *Na otwarciu Teatru Miejskiego w Krakowie*, Kraków 1893.

³⁷ Helena Modrzejewska Chłapowska (1840-1909) – znana polska artystka dramatyczna, specjalizująca się w rolach szekspirowskich. Zaczynała od scen prowincjonalnych w Rzeszowie, Bochni, Nowym Sączu i innych. Później występowała w teatrach we Lwowie, w Krakowie i w Warszawie. W 1876 roku wyemigrowała do Kalifornii i rzadko odwiedzała ziemię ojczystą.

³⁸ Jan Zachariasiewicz (1823-1906) – pisarz i dziennikarz.

³⁹ Józef Ignacy Kraszewski (1812-1887) – pisarz, wydawca, publicysta, historyk, malarz i rysownik. Działacz społeczny i polityczny, współzałożyciel stowarzyszenia oświatowo-wydawniczego Macierz Polska.

⁴⁰ K. Estreicher, *Feniks polski*, Lwów 1887.

⁴¹ Idem, *Grabowski Ambroży*, Lwów 1860.

⁴² Idem, *Jan Daniel Andrzej Janocki (Jönisch-Janowski)*, Kraków 1869.

⁴³ Idem, *Wincenty Pol. Jego młodość i otoczenie (1807-1832)*, Lwów 1882.

Kalince, poecie Kajetanie Węgierskim⁴⁴, pamiętnikarzu Wiktorze Kopffie⁴⁵ i wielu innych.

W latach 1860-1868 zajmował się tworzeniem haseł do *Encyklopedii powszechnej* Samuela Orgelbranda. Były to głównie hasła osobowe⁴⁶, ale pomiędzy nimi znalazły się takie pojęcia, jak: katalog biblioteczny, katalogi książek polskich, katalogi biblioteczne polskie, katalog książek bibliotek obcych, księgarstwo, a także słowa zaczerpnięte z gwary złoczyńców.

Dzięki swoim licznym publikacjom Karol był znany w środowisku literackim, teatralnym i naukowym społeczności lwowskiej, warszawskiej oraz krakowskiej. Uczestniczył w życiu towarzyskim tych miast, biorąc udział w balach, uroczystościach oficjalnych i kulturalnych. Po powrocie do Krakowa był między innymi jednym z członków komisji, która powstała w 1879 roku, aby przeprowadzić obchody jubileuszu 50-lecia pracy twórczej Józefa Ignacego Kraszewskiego⁴⁷. Przygotował z tej okazji broszurę i dziewięciometrową wstęgę zawierającą spis publikacji Jubilata⁴⁸, a w samej Bibliotece Jagiellońskiej postawił siedmioboczną gablotę zawierającą dzieła zebrane Kraszewskiego oraz manuskrypty kilku powieści, podarowane przez pisarza bibliotece na prośbę bibliografa⁴⁹.

Najmniej poważany przez samego autora był jego dorobek poetycki. Estreicher traktował swoje wiersze jako formę zabawy, twórczość okolicznościową, często pisaną do szuflady⁵⁰. Jeżeli już publikował te utwory, to anonimowo w pisemkach satyryczno-humorystycznych „Djabieł”⁵¹ i „Bicz”⁵². Tworzył też wiersze dla znanych osób, które

⁴⁴ Idem, *Tomasz Kajetan Węgierski* (ur. 1755, zm. 1887), Kraków 1869; idem, *Tomasz Kajetan Węgierski (1755-1887)*, Lipsk 1883.

⁴⁵ Idem, *Wiktor Kopff*, Kraków 1889.

⁴⁶ Między innymi wspomnianego już Waleriana Kalinki [w:] *Encyklopedia Powszechna*, t. 13, Warszawa 1863, s. 706-707.

⁴⁷ Estreicher znał Kraszewskiego osobiście i korespondował w sprawie jubileuszu z pisarzem, niechętnym do hucznych obchodów. Ostatecznie przekonał go do udziału w uroczystościach trwających trzy dni, a także towarzyszył mu od chwili przyjazdu do Krakowa. Zob. „*Mimo, że jestem chory i jak ocet kwaśny, ale chwytam za pióro*”. *Korespondencja między Józefem Ignacym Kraszewskim a Karolem Estreicherem z lat 1867-1886*, wstęp i oprac. B. Kurek, Kraków 2022, *Bibliotheca Jagellonica. Fontes et Studia*, t. 42.

⁴⁸ K. Estreicher, *Pięćdziesiąt lat pracy J.I. Kraszewskiego (1830-1879). Abecadłowe i chronologiczne zestawienie pięćdziesięcioletniej działalności naukowej i literackiej Jubilata z wymienieniem wszystkich wydań dzieł Jego i przekładów na obce języki*, Kraków 1879, s. 84.

⁴⁹ Historię powstania broszury oraz przebieg samych obchodów jubileuszowych opisałam w osobnym artykule. Zob. B. Kurek, *Sześćdziesiąt lat pracy Józefa Ignacego Kraszewskiego w zestawieniu bibliograficznym Karola Estreichera*, [w:] *Kraszewski i nowożytność. Studia*, red. A. Janicka, K. Czajkowski, Ł. Zabielski, Białystok 2015, s. 201-223, *Przełomy, Pogranicza*, 14.

⁵⁰ S. Estreicher, [Wstęp], [w:] K. Estreicher, *Okruchy wierszowane*, wyd. S. Estreicher, Kraków 1928, s. 7.

⁵¹ Wiersze ukazały się w rocznikach 1870, 1871, 1875, 1880, 1899 i 1900 „Djabła”.

⁵² Wiersze ukazały się w rocznikach 1885 i 1886 „Bicza”.

wręczał jako dedykowany prezent, a niektóre drukował w prasie⁵³. Oprócz nich pisał wierszyki dla swoich dzieci, które wydał anonimowo w 1904 roku w Krakowie pod tytułem *Bajeczki i powinszowania*.

W życiu prywatnym był mężem Stefanii⁵⁴, córki Ambrożego Grabowskiego⁵⁵. Pobrali się 1 maja 1858 roku w Krakowie. Mieli dziewięcioro dzieci, z których urodzona w 1865 roku Joanna i w 1868 Maria zmarły po urodzeniu. Pozostałe siedmioro potomstwa to Jadwiga (1859-1946), Bronisława (1860-1933), Wanda (1863-1920), Zofia (1867-1950), Stanisław (1869-1939), Tadeusz (1871-1852) i Maria (1876-1966).

Estreicher pod koniec życia cierpiał na raka jelit⁵⁶. W maju 1908 roku brał jeszcze udział w obchodach złotego wesela, ale zmarł pięć miesięcy później. Pozostawił po sobie *Bibliografię polską*, za którą przede wszystkim jest pamiętany, oraz wiele materiałów nieopublikowanych. Większość z nich znajduje się, na podstawie zapisu testamentowego od Karola Estreichera Juniora⁵⁷, w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych. Są to notatki, fotografie, pamiątki rodzinne, tomy wierszy, korespondencji i dzienników.

Za opracowanie tych ostatnich zabrała się Maria Estreicher⁵⁸, córka bibliografa. Przepisała wpisy z rękopisów dzienników, pomiędzy którymi znajdują się również brudnopisy listów i sprawozdania Karola Estreichera⁵⁹. Takimi je bowiem stworzył sam autor, dzięki czemu powstał materiał, który można nazwać historią życia, pracy i twórczości wielkiego bibliografa.

Teksty dotyczą wydarzeń od 1847 do 1905 roku i podzielone są ze względu na miejsce zamieszkania na okresy lwowski, warszawski i krakowski. Zawierają wydarzenia ważne dla historii rodziny Estreicherów, ale też opisują życie literackie, teatralne, naukowe i polityczne w tamtych czasach. Śledząc poszczególne wpisy, da się zauważyć, że z upływem lat Estreicher kładł większy nacisk na historyczne zmiany niż na życie rodzinne. Rejestrował ważne wizyty, opisywał życie znanych literatów i naukowców. Stawał się przez to obserwatorem zmian politycznych i ich wpływu na życie naukowe czy społeczne. Komentował je na bieżąco, oddając koloryt tamtych lat i sposób

⁵³ [Bezimiennie], *Wiersz na 86-te urodziny Ambrożego Grabowskiego dnia 7 Grudnia 1867*, [przedruk z „Dziennika Literackiego”], 1867.

⁵⁴ Stefania Estreicher (1837-1917) z domu Grabowska.

⁵⁵ Ambroży Grabowski (1782-1868) – księgarz, antykwariusz, archeolog i znany historyk Krakowa.

⁵⁶ K. Świerkowski, *Karol Estreicher...*, s. XV.

⁵⁷ Karol Estreicher Junior (1906-1984) – syn Stanisława, wnuk bibliografa. Historyk sztuki, encyklopedysta, pisarz. W latach 1951-1976 dyrektor Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kontynuator *Bibliografii polskiej*. Zgromadził i uporządkował archiwum rodzinne. Wieloletni prezes Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych. W jego wili znajduje się obecnie Muzeum Rodu Estreicherów, Strat Kultury i Rewindykacji w Krakowie.

⁵⁸ Maria Estreicher – nauczycielka, anglistka, jedna z pierwszych kobiet z tytułem doktora filozofii. Badaczka dziejów Krakowa, autorka książki *Życie towarzyskie i obyczajowe Krakowa w latach 1848-1863*, Kraków 1936.

⁵⁹ Według informacji od Anny Joniak z Archiwum Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie Maria prowadziła prace nad dziennikami Estreichera już w latach wojennych – zostały wówczas przepisane i przygotowane jako maszynopisy, ale nigdy nie wyszły drukiem.

myślenia sobie współczesnych. Dzięki temu wydarzenia te – znane nam dzisiaj jako suche fakty – nabierają szerszego kontekstu wzbogacone o osobistą relację autora dzienników.

Przygotowane przez Marię do druku papiery to maszynopisy podzielone na teczki. W obrębie tych tek nie zachowano jednak ścisłego porządku, dlatego wymagały one uporządkowania. Materiały zostały przeze mnie ułożone chronologicznie i przepisane. Istniejące przypisy zostały uwspółcześnione i rozszerzone o nowe, ponieważ były i takie miejsca w tekście, które wymagały uzupełnień oraz wyjaśnień, szczególnie jeżeli chodzi o pojawiające się nazwiska. Zdarzały się również pomyłki w podanych datach życia opisywanych postaci, co udało się wyłapać i poprawić. Uwspółcześniono też pisownię, zachowując wyrażenia typowe dla epoki i stylu autora oraz oryginalne cechy gramatyczne. W celu ujednolicenia opisów daty wpisów zostały możliwie upodobnione, tak aby zawierały dzień tygodnia, miesiąc i rok. Tylko w kilku przypadkach było to niemożliwe, kiedy był przez autora dzienników podany tylko miesiąc i rok. Podkreślenia i rozstrzelenia w tekście zgodne są z oryginalnymi. Skróty rozwiązane w nawiasach kwadratowych. Stworzono indeks nazwisk, co przy tak obszernej publikacji oraz tak dużej liczbie wymienionych osób jest konieczne do sprawnego wyszukiwania informacji i korzystania z dzienników. Przy tej okazji niezbędne było przeprowadzenie poszukiwań genealogicznych, aby ustalić koligacje pomiędzy poszczególnymi członkami rodzin (np. Estreicherów, Bierkowskich, Christianich, Flecków, Helclów, Kopfów, Matakiewiczów i wielu innych). Tekst wzbogacono materiałami fotograficznymi pochodzącymi zarówno z Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych, jak i z Biblioteki Jagiellońskiej.

Pomimo tego, że maszynopisy zaczynają się od 1847, to okres od 15 sierpnia 1847 do 12 marca 1850 roku został zastąpiony oryginalnymi dziennikami, które zachowały się pod postacią dwóch tomów rękopisów: „Spowiedź życia mojego. Księga pierwsza” (15.08.1847-02.06.1849) i „Spowiedź życia mojego (ciąg dalszy) rok 1849 i 1850. Księga 3^{cia}” (08.06.1849-12.03.1850). Po porównaniu tekstów z maszynopisu i rękopisów okazało się, że Maria dokonała pewnych cięć, wybierając do druku to, co uznała za ciekawe dla potencjalnego czytelnika, lub cenzurując zbyt osobiste – jej zdaniem – fragmenty. Na przykład w całości pominęła wątek historii miłosnej między siostrą Karola Marią a Feliksem Wolfem, która miała miejsce w 1847 roku. Jak wynika z rękopisu, Karol był przeciwny temu związkowi, opisywał więc, w jaki sposób wpływał zarówno na siostrę, jak i jej adoratora, aby zakończyli tę relację.

W kilku innych wpisach córka Karola też dokonała małych cięć czy pominięć, szczególnie kiedy opisywał on wrażenia z lektury bądź szczegółowy przebieg dnia (spacery, śniadanie itp.). Fakty te może nie wnoszą wiele do historii literatury, ale już do biografii Estreicherów bardzo dużo. Z tego powodu na miejsce maszynopisów⁶⁰

⁶⁰ Ostatecznie z maszynopisów włączono materiały od 9 grudnia 1847 do 10 lutego 1849 i od 16 marca 1850 do 29 sierpnia 1905 roku. Odrzucone fragmenty zastąpiono nieocenzurowanymi dwoma tomami rękopisów.

włączono dwa tomy rękopisów. Ponieważ był to materiał surowy, został on uzupełniony o konieczne w tym przypadku przypisy. Dla odróżnienia, które fragmenty dzienników pochodzą z zachowanych tomów rękopisu, przy datach wpisów umieszczono adnotację „z rękopisu TPSP”. Pozostałe wpisyienne, nieposiadające adnotacji, pochodzą z maszynopisów.

Tak przygotowany tekst, zawierający nieznane dotąd relacje z epoki⁶¹, stanowić może doskonałe źródło do badań nad kulturą i nauką w XIX wieku. Przy okazji uwypukla też osobowość i zainteresowania Karola Estreichera, znanego raczej jako bibliografa i dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej, a nie osobę prywatną. Szczególnie ciekawe mogą być dla badaczy początkowe wpisy z lat młodości autora dzienników, kiedy to kształtowały się osobowość i zainteresowania przyszłego bibliografa. Równie interesujące i uzupełniające dotychczas znane fakty są szczegóły z wydarzeń rodzinnych Estreicherów, takich jak wyjazdy wakacyjne, uroczystości (narodziny, śluby), a nawet opisywane obyczaje świąteczne i potrawy.

Zresztą już sam zakres chronologiczny dzienników, obejmujący czas od 1847 roku przez następne 58 lat, powoduje, że jest to materiał ciekawy historycznie, gdyż obok spraw rodzinnych rejestruje przede wszystkim przemiany społeczne, polityczne i gospodarcze w drugiej połowie XIX wieku, nie tylko na terenie Galicji, ale też Lwowa i Warszawy. Śledząc wpisy w dzienniku, daje się też zauważyć, jak bogate było życie towarzyskie i kulturalne w tym czasie. Uwagi Estreichera na temat aktorów, jego opinie o spektaklach, relacje z kontaktów z ludźmi teatru, literatury i nauki dają miłośnikom i badaczom okazję do poszerzenia informacji w tych dziedzinach. Sam dziennik jest obrazem epoki, która już przeminęła, i uzupełnieniem do historii rodziny Estreicherów.

---

⁶¹ Drobne fragmenty z dzienników były publikowane pośmiertnie: jako *Zapiski z 1848 roku. Z pamiętnika Karola Estreichera*, „Czas” 1918, nr 246, s. 1-2; nr 250, s. 1 [zapisek z 12 grudnia 1847 i wpisy od marca do czerwca 1848]; oraz w książce: K. Grzybowska, *Kronika rodzinna*, Wrocław 1969.

Spowiedź życia mojego

Księga pierwsza¹ [z rękopisu TPSP]

Pamiętniki moje w tym zeszycie rozpoczynam od r[oku] 1846, tj. od czasu rewolucji tygodniowej krakowskiej, rękopism poniżej zamieszczony jest pisany przez Lucynę Kraśnicką² – mój bowiem zaginął mi, czego niewiele żałuję, bo był mało dokładnie napisany³.

W poprzednich latach kilkakrotnie zaczynałem pisać pamiętniki, lecz te już to pogubiłem, już to zniszczyłem umyślnie w chwilach zniechęcenia.

Pamiętniki na r[ok] 1846, które przypadkowo dostały rąk Mułkowskiego Erazma⁴ z powodu nieostrożności mej, dostały się do rąk Młockiego Włodzimierza⁵. Ten wyjeżdżając z Krakowa w r[oku] 1847, nie mając ich komu na wyjeździe powierzyć, spalił je (jak powiada).

[w rękopisie brak stron od 4 do 37]

---

¹ Rękopis dziennika Karola Estreichera „Spowiedź życia mojego. Księga pierwsza” (15.08.1847-2.06.1849) znajduje się w zbiorach Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie (dalej TPSP).

² Lucyna Kraśnicka (ur. 1830) – siostrzenica bankiera Wincentego Wolffa, wychowanka jego siostry Franciszki Wolff, mieszkającej w domu Estreicherów.

³ Rewolucja krakowska miała miejsce od 21 lutego do 4 marca 1846 roku. W dzienniku brakuje stron od 5 do 36 i – jak pisze Krystyna Grzybowska – były to strony z zapiskami Lucyny Kraśnickiej dotyczącymi tego okresu, które zostały opublikowane jako: *Pamiętnik z roku 1846*, „Twórczość” 1946, z. 2. Natomiast wpis w dzienniku zaczyna się od strony 37 datą 15 sierpnia 1847 roku i wyszedł spod pióra Karola Estreichera.

⁴ Erazm Mułkowski – poeta, w latach 1847-1848 aktor teatru krakowskiego, na deskach którego wygłosił własny monodram pt. *Jan Zamojski*. Wiele jego wierszy spłonęło podczas pożaru Krakowa, listę utraconych prac opublikował w „Czasie” z 22 sierpnia 1850 roku. W 1853 roku na łamach „Dziennika Literackiego” zamieścił pod pseudonimem Zanonii wstęp do poematu *Katedra na Wawelu*. Razem z Wilhelmem Gąsiorowskim był w 1862 roku redaktorem „Ruchu Literatury Polskiej”. Kolega Karola Estreichera.

⁵ Włodzimierz Młocki (1827-1861) – studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Przez jakiś czas przebywał w Dreźnie, aby w 1848 roku wrócić do kraju. Zawiązał Stowarzyszenie Wzajemnej Nauki, które działało tylko pięć miesięcy. Był urzędnikiem w Komisji Gubernialnej, we Lwowie pracował w Towarzystwie Kredytowym. W 1859 roku kupił wieś na Kujawach, niestety stan zdrowia nie pozwolił mu cieszyć się długo tym miejscem. Przeczując swoją śmierć, zapisał w testamencie, że majątek po nim ma być przeznaczony na stypendium dla najzdolniejszych uczniów Uniwersytetu Warszawskiego. Skorzystało z niego 10 studentów.

Wybierając się w drogę do Warszawy w r[oku] 1847, pisałem pamiętnik każdego dnia i takowy tu zamieszczony pozostaje.

15 Sierpnia. Niedziela [1847] [z rękopisu TPSP]

Strauss⁶. Chorubski⁷, Hejman, Wiktorek⁸ i Tata⁹ odprowadzili nas na pocztę¹⁰. Wyjechaliśmy Ja i Antoś¹¹ o godzinie 3^{ej} do Orońska. Mimo że zakazane jest przewożenie listów i papierów, wziąłem ze sobą dwa bilety, tj.: jeden od Kamila do Masi¹², a drugi od P[ana] Burzyńskiego¹³ do Adolfa¹⁴ i również rozprawę, którą Burzyński napisał na doktoryzat Adolfa. Miałem prócz tego ze sobą komedię włoską: *I Malcontenti*, i komedię *Przyjaźń i zrozumiałość*, którą zaczęłem w domu – a tu pragnę drugi akt ukończyć i trzeci dorobić. Scena jedna drugiego aktu ma być lekko naśladowaną z powyższej włoskiej sztuki.

Gdyśmy zajechali na komorę, było już po 5^{tej}. Naczelnik komory Zalewski¹⁵ przyjaciel tacin [sic!] grzecznie z nami rozprawiał i ciągle wypytywał się: Jaki powód i dlaczego to tata synowi jego posłał minerały, że to być musi omyłka... Gdy żyd [sic!] zjawił się w kancelarii jego, z ogromnymi krzykami wypędził go. Wszyscy panowie z komory byli pod obfitą datą, a mianowicie naczelnik. Rewidowano nas bardzo mało, tylko po wierzchu. Aż do komory mieliśmy za towarzyszy:

⁶ Józef Strauss (1829-1899) – ukończył Szkołę Techniczną i pracował w Urzędzie Budownictwa w Krakowie. Przyjaciel Karola Estreichera.

⁷ Chorubski – członek Rady Głównej założonego 14 sierpnia 1848 roku w Krakowie stowarzyszenia uczniów (wzajemnej nauki).

⁸ Wiktor Hube (ur. 1820) – syn Karola Hubego (1769-1845), profesora matematyki i rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, senatora Wolnego Miasta i prezesa Towarzystwa Naukowego Krakowskiego. Wiktor Hube został inżynierem kolejowym w Rosji i w Królestwie Polskim. Jego siostra Kazimiera (1819-1883) oraz bracia: Karol Michał (1817-1894), Michał Jacek (1821-1905) i Jan (1826-1891) byli przyjaciółmi z dzieciństwa Karola Estreichera.

⁹ Alojzy Estreicher (1786-1852) – profesor botaniki, dyrektor Ogrodu Botanicznego i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

¹⁰ Z poczty odchodziły pojazdy konne nazywane steinkellerkami lub kurierkami. Zapewniały one wygodną podróż, z maksymalną prędkością 18 km/h. Przyjazd i odjazd dyliżansu obwieszczany był przez pocztylioną grą na trąbce.

¹¹ Antoni Estreicher (1826-1906) – lekarz i społecznik, starszy brat Karola Estreichera.

¹² Maria Estreicher (1830-1902) – młodsza siostra Karola Estreichera. Żona Juliana Dunajewskiego (1821-1907), rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego, posła na sejm.

¹³ Piotr Burzyński (1819-1879) – później profesor prawa polskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim, autor dzieła *Prawo polskie prywatne* (Kraków 1867-1869) i kilku innych rozpraw prawnych. Ożenił się z Emilią Kopffówną – siostrzenicą Estreicherów – córką Wiktora, sędziego i senatora Wolnego Miasta.

¹⁴ Adolf Estreicher (1820-1886) – urzędnik sądowy w Królestwie, potem rejent w Janowie Lubelskim, właściciel ziemski, starszy brat Karola Estreichera.

¹⁵ Feliks Zalewski h. Łada (1788-1850) – urzędnik Królestwa Polskiego, naczelnik komory celnej Michałowice.

Bibliografia

Źródła niepublikowane:

Zbiory Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie:

Estreicher Karol, Spowiedź życia mojego. Księga pierwsza (15.08.1847-02.06.1849) [rkps].

Estreicher Karol, Spowiedź życia mojego (ciąg dalszy) rok 1849 i 1850. Księga 3cia (08.06.1849-12.03.1850) [rkps].

Maszynopis z dzienników Karola Estreichera (09.12.1847-10.02.1849; 16.03.1850-29.08.1905).

Archiwum Nauki Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie:

sygn. TNK 62, Notatka z odczytu Karola Estreichera na temat *Bibliografii polskiej* z dnia 1 maja 1862 roku.

Publikacje Karola Estreichera:

Estreicher Karol, *Bibliografia polska. 1200 druków. Część I. Stolecie XIX, Katalog 50 000 druków polskich lub Polski dotyczących od roku 1800, ułożony abecadłowo według autorów i przedmiotów, z wyrażeniem cen księgarskich*, Kraków 1870.

Estreicher Karol, *Collegium Maius – dzieje gmachu*, Kraków 1968, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Historii Sztuki*, z. 6.

Estreicher Karol, *Feniks polski*, Lwów 1887.

Estreicher Karol, *Głos w sprawie budowy teatru*, Kraków 1889, [odb. z „Czasu”].

Estreicher Karol, *Grabowski Ambroży*, Lwów 1860.

Estreicher Karol, *Günter Zainer i Świętopelk Fiol*, „Biblioteka Warszawska” 1867, t. 3, s. 161-220.

Estreicher Karol, *Gwiazda spadająca II. (Flora Bogdani)*, Kraków 1886, [odb. z „Czasu”].

Estreicher Karol, *Gwiazda spadająca. Antonina Hoffmannowa urodzona w 1841 r. zmarła dnia 16 czerwca 1897 r.*, Kraków 1897, [odb. z „Czasu”].

Estreicher Karol, *Gwiazda spadająca. Teodora Szeptycka-Wenclówna, urodzona w 1843 r., zmarła w Brodach 23 czerwca 1897 r.*, Kraków 1897, [odb. z „Czasu”].

Estreicher Karol, *Jan Daniel Andrzej Janocki (Jönisch-Janozki)*, Kraków 1869.

Estreicher Karol, *Jan Królikowski (1820-11 września 1886)*, Kraków 1886, [odb. z „Czasu”].

- Estreicher Karol, *Michał Chomiński (1821-24 października 1886)*, Kraków 1886 [odb. z „Czasu”].
- Estreicher Karol, *Młocki Włodzimierz urodzony 10. kwietnia 1827 r. w Warszawie, umarł 21. września 1861 r. w Wrocławiu*, [nadb. *Album Lwowskie*, wyd. Henryk Nowakowski, Lwów 1862].
- Estreicher Karol, *Okruchy wierszowane*, wyd. Stanisław Estreicher, Kraków 1928.
- Estreicher Karol, *Pięćdziesiąt lat pracy J.I. Kraszewskiego (1830-1879). Abecadłowe i chronologiczne zestawienie pięćdziesięcioletniej działalności naukowej i literackiej Jubilata z wymieniem wszystkich wydań dzieł Jego i przekładów na obce języki*, Kraków 1879.
- [Estreicher Karol], *Piśmiennictwo w Galicyi. Do piśmiennictwa w Galicyi zapisy bibliograficzne od roku 1849*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1860, t. 10.
- [Estreicher Karol], *Piśmiennictwo w Galicyi. Do piśmiennictwa w Galicyi z ostatniego dziesiątka lat, zapisy bibliograficzne. Rok 1849-1859*, „Dodatek Tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1859, t. 9.
- [Estreicher Karol], *Powieścio-pisarze w Galicyi*, „Biblioteka Warszawska” 1860, t. 1, s. 622-643.
- Estreicher Karol, *Teatra w Polsce*, t. 1-3, Kraków 1873-1879.
- Estreicher Karol, *Tomasz Kajetan Węgierski (1755-1887)*, Lipsk 1883.
- Estreicher Karol, *Tomasz Kajetan Węgierski (ur. 1755, zm. 1887)*, Kraków 1869.
- Estreicher Karol, *1400 pism periodycznych i zbiorowych*, Kraków 1871.
- [Estreicher Karol], *Wiersz na 86-te urodziny Ambrożego Grabowskiego dnia 7 Grudnia 1867*, [przedruk z „Dziennika Literackiego”], 1867.
- Estreicher Karol, *Wiktoria Kopff*, Kraków 1889.
- Estreicher Karol, *Wincenty Pol. Jego młodość i otoczenie (1807-1832)*, Lwów 1882.
- Oe [Estreicher Karol], *Rys ogólny piśmiennictwa dramatycznego polskiego od r. 1750 do 1800*, „Dziennik Literacki” 1853, nr 38, s. 297-299; nr 39, s. 305-306; nr 41, s. 321-323; nr 42, s. 329-331; nr 50, s. 394-396.
- Pl. Sz. [Estreicher Karol], *Język złoczyńców*, „Rozmaitości” 1859, nr 12-14, s. 89-92, 97-100, 105-110.

Pozostałe publikacje:

- Adamczewski Jan, *Krakowskie rody*, Kraków 1994.
- Adamczewski Jan, *Kraków od A do Z*, Kraków 1986.
- Adamczewski Jan, *Mała encyklopedia Krakowa*, Kraków 1996.
- Album biograficzne zasłużonych Polaków i Polek wieku XIX*, t. 1, red. Szymon Askenazy et al., przedmowa Stanisław Krzemiński, Warszawa 1901.
- Arct M., *Słownik ilustrowany języka polskiego*, t. 1-3, Warszawa 1916.
- Baczkowski Michał, *Galicja a wojsko austriackie. 1772-1867*, Kraków 2017, *Spółeczeństwo i Gospodarka Galicji. Studia i Materiały*, t. 4.

Streszczenie

Dzienniki Karola Estreichera Seniora z lat 1847-1905 pochodzą ze spuścizny rodzinnej Estreicherów przechowywanej w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Składają się z dwóch części: nieopracowanych rękopisów (*Księga pierwsza* 15 sierpnia 1847 – 2 czerwca 1849; *Księga 3cia* 8 czerwca 1849 – 12 marca 1850) oraz maszynopisów (od 9 grudnia 1847 do 10 lutego 1849; od 16 marca 1850 do 29 sierpnia 1905 roku) przygotowanych do druku przez córkę bibliografa Marię Estreicher w pierwszej połowie XX wieku. Materiały zostały przepisane i połączone w całość. Istniejące przypisy zostały uwspółcześnione, rozszerzone i uzupełnione o nowe, tworząc zbiór ponad 2500 objaśnień, wśród których znajdują się objaśnienia rzeczowe, źródłowe, biograficzne, geograficzne, słownikowe i inne.

Wśród dziennych notatek znajdują się też odpisy listów prywatnych, urzędowych i sprawozdań bibliotecznych zamieszczonych w dziennikach przez samego Karola Estreichera. Stanowią ciekawe uzupełnienie pamiętników. Całość obejmuje chronologicznie 58 lat z życia autora i podzielona jest ze względu na miejsce zamieszkania na okres lwowski, warszawski i krakowski. Opisywane są wydarzenia ważne dla historii rodziny Estreicherów, ale też relacje z życia literackiego, teatralnego, naukowego i politycznego w tym okresie.

Śledząc zmieniający się charakter pamiętników, można zauważyć, że z upływem lat bibliograf kładzie większy nacisk na historyczne zmiany niż na życie rodzinne. Rejestruje ważne wizyty, opisuje życie znanych literatów i naukowców. Staje się przez to obserwatorem zmian polityczno-kulturalnych oraz ich wpływu na życie naukowe czy społeczne. Jego komentarze oddają koloryt tamtych lat i sposób myślenia jemu współczesnym. Dzięki temu wydarzenia znane nam dzisiaj jako suche fakty nabierają szerszego kontekstu, są wzbogacone o osobistą refleksję autora dzienników. Stanowią też doskonały materiał do badań naukowych.

Słowa kluczowe: Karol Estreicher, XIX wiek, dzienniki, bibliografia, historia literatury, teatr polski, Kraków, Warszawa, Oronsko, Lwów

Summary

MY LIFE'S CONFESSION

Karol Estreicher Sr.'s Diaries from the Years 1847-1905

The diaries of Karol Estreicher Sr. for the years 1847-1905 originate from the Estreicher family's estate preserved at the Kraków Society of Friends of the Fine Arts. They comprise two sections: unedited manuscripts (First Book, from 15 August 1847 to 2 June 1849; Third Book, from 8 June 1849 to 12 March 1850) and typescripts (from 9 December 1847 to 10 February 1849; from 16 March 1850 to 29 August 1905) prepared for publication by the bibliographer's daughter, Maria Estreicher, in the first half of the 20th century. Currently, the documents have been transcribed and combined into a single collection. Existing annotations have been modernised, expanded, and supplemented with new ones, creating a compendium of over 2,500 explanations of factual, bibliographical, biographical, geographical, lexical, and other details.

Among the daily entries, one also finds copies of private and official letters, and library reports, which were included in the diaries by Karol Estreicher himself. They provide a compelling addition to the memoirs. From a chronological point of view, the entire collection spans 58 years of the author's life and is divided according to his place of residence into Lviv, Warsaw, and Kraków periods. It includes events significant for the history of the Estreicher family, as well as depictions of the literary, theatrical, scholarly, and political life of the time.

Tracking the evolving nature of the diaries, one observes that, over the years, the bibliographer places greater emphasis on historical changes than on family life. He records important visits and describes the lives of renowned literary figures and scholars, thereby becoming an observer of political and cultural changes and their impact on academic and social life. His comments capture the flavour of those years and the mindset of his contemporaries. As a result, events which we perceive today as mere facts acquire a broader context, enriched by the author's personal account. These diaries also constitute an invaluable resource for scholarly research.

Keywords: Karol Estreicher, 19th century, diaries, bibliography, literary history, Polish theatre, Kraków, Warsaw, Orońsko, Lviv

BIBLIOTHECA IAGELLONICA. FONTES ET STUDIA

Karol Estreicher Senior (1827-1908) odegrał ważną rolę w kulturze i nauce polskiej jako bibliograf, bibliotekarz, historyk literatury i teatru. Autor wiekopomnej *Bibliografii polskiej* i wieloletni dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej pozostawił po sobie liczne artykuły oraz prace opublikowane drukiem, ale do naszych czasów przetrwały też nieopublikowane materiały rękopiśmienne. Są między nimi dzienniki bibliografa przechowywane w Towarzystwie Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie. Obejmują one okres od 1847 do 1905 roku, czyli 58 lat z życia Estreichera, i obrazują jego zainteresowania, poszerzającą się wiedzę w zakresie literatury, nauki oraz kultury, problemy z życia zawodowego i osobistego, a także opinie na temat aktualnych wydarzeń historycznych. Pokazują również zasięg kontaktów środowiskowych, dzięki czemu doskonale obrazują życie społeczne i kulturalne w drugiej połowie XIX wieku w Krakowie, Warszawie oraz we Lwowie.

Dzienniki Karola Estreichera są wartościowe pod wieloma względami i mogą być ważnym źródłem w badaniach biograficznych, historycznych, literackich, bibliologicznych, z zakresu wiedzy o komunikowaniu społecznym i innych.

Celem serii „Bibliotheca Iagellonica. Fontes et Studia” jest publikowanie wydań źródłowych, których podstawą są zbiory Biblioteki Jagiellońskiej. Zamierzeniem Redakcji serii jest również ogłaszanie prac naukowych (rozpraw doktorskich, monografii, prac analitycznych, katalogów) przygotowanych przez pracowników Biblioteki.

<https://akademicka.pl>

